

Brudstykker til et mønster

Af: *Carl Scharnberg*

Carl Scharnberg ved atommarchen i 1962

Det sker for vore øjne.
Vi ved godt, hvad der sker.
Trods drømme, flugt og løgne,
så ser vi det, vi ser.

Der sker det, ingen fatter.
De bange danser, ler.
Bag glæde, håb og latter,
gror truslen endnu mer.

Vi ved, hvad der kan komme.
Vi ved, at hvis det sker
før denne dag er omme,
så er der ikke fler.

Vi ved, at alt er rede.
Vi hører nogen ber,
men hjælper det at bede
og frygte det, man ser?

Det sker for vore øjne.
Jeg sender varselsskrig.
Gør op med flugt og løgne
og stands den sidste krig!

Tilegnet den danske fredsbevægelse.

*Forfatteren Carl Scharnberg var i 1960 initiativtager til den første danske atommarch.
Vi bringer her hans glimt fra »de glade 60'ere«.*

*Det begynder ofte som en præcis udfordring.
Nogen siger: Vi må gøre det Og så går de i gang. De få blir flere, og så sker der ting.*

Det er ikke let. Reaktionen vil altid reagere. Og den, der ikke ved bedre (og det gjorde jeg ikke i mine unge dage) kan let chokeres. Ja, mere end det. Lammes! Hvis fx engang unge historikere turde gå i gang med analyse og beskrivelse af den borgerlige presses stilling til fredsarbejdet i 50'erne og i begyndelsen af 60'erne, så ville mennesker mere end forundres. Så sølle! Så gement! Så perfid! Og det i en fri presse, der påberåber sig ytringsfrihed, at være demokratiets vogtere o.s.v.

Er man ikke historikere, så kan nye, unge læsere begynde med den borgerlige presse anno midten af 80'erne!

Alt dette ... indtil de flere blev til mange! Så ændres der noget i pressen, for så er der tale om abonnenter... løskøbere...

Erfaringen fra dengang, der senere er blevet bekræftet, sagde:

1. Afgørende for pressens stilling til fredsarbejdet er pressens tilhørsforhold (det er politik, det her) mere end ønsket om at holde befolkningen underrettet om, hvad der er i gære.
2. Pressen er kun til dels en magtfaktor, der nok for en tid kan hindre nye stemmer, men som det er muligt at gå udenom i arbejdet for at blive så mange, så pressen nødvendigvis må beskæftige sig med det, der sker.
3. For at opnå dette er det nødvendigt at tage utraditionelle midler i brug, idet man til visse tider kun ad den vej kan skabe lydhørhed.

II.

Det utraditionelles styrke gror, hvor der er åbenhed - hvor man erkender: Alt kan gøres på flere måder! Herom alt det følgende, startende med traditionel begivenhed fra Århus havn anno 1960:

Det var i de dage, hvor militæret begyndte at ønske raketter til Danmark. Politikere tav. Pressen tav. Men en dag meddelte de århusianske blade, at der kom et stort Libertyskib fra USA. Ifølge bladenes skibspositionslisters med foderstoffer...

En gæv mand på havnen i Århus ringede - med risiko for at miste job - og fortalte mig, at der antagelig var raketter i lasten. Vi satte os på havnen, før skibet kom. Vi protesterede. Vi var kun få. Det var på den tid, da det tog 3 døgn at samle 12. Den kolde krig havde tyndet ud i rækker. Vi sad der med vore primitive skilte, hvis bogstaver »græd« i den fugtige luft. Journalisterne kom - og lo. Sagde: Protesterer I nu mod foderstoffer. Vi svarede: Vent til de lossere...

Journalisterne ventede og så at lasten var - Honest John-raketter!

I radioen spurgte man samme aften forsvarsminister Poul Hansen om, hvordan denne lastbetegnelse, og han svarede bl.a.: For at undgå demonstrationer...

Siden da har jeg bestandig spurgt mig selv: Hvad gør de mere - i demokratiets misbrugte navn - for at undgå demonstrationer...

III.

Raketterne blev sat op i Holbæk. Militæret sagde - med rette - at de var værdiløse uden atomladninger. Politikere tav. Igen! Og så begyndte marcherne fra Holbæk. Inspireret af Aldermaston-marcherne i England, hvor mennesker samlede, fulgtes, gik. Vedkende sig med sjæl og krop en holdning. Mange lo af dem, men smil stivnede, når de så så mange, så broget en flok - denne kombination af livsglæde, alvor, protest.

Og den gamle historie fra Holbæk-marchen er sand: To pensionister så den store demonstration og den ene sagde: De er da idioter - hvortil den anden svarede: Ja, men der er mange af dem!

Der begynder næste fase. Når der er mange, sir politikere: Det er politik, det her. Og vi kunne svare: Netop. Lad os så komme i gang! Vi går ikke for sjovs skyld, men er det nødvendigt for at blive hørt, så går vi igen og igen...

Og mange gik ind i det politiske. Ved valget i '64, hvor der var lagt op til et indenrigspolitisk valg, satte fredsbevægelsens folk sig ind i udenrigspolitiske materialer, og så gik man til den. Og fordi unge akademikere oversatte for os og sendte ud til os, så kunne vi på valgmøder rejse os og fortælle, at »Le Monde« har skrevet... »Ifølge Observer...« og vi opdagede, at alt, alt for mange politikere slet ikke følger med...

Konkret eksempel: Unge i Esbjerg/Varde området havde som alle i atomkampagnen fået tilsendt de nye planer om atomfrie zoner, formuleret af fx Rapatschi, Gomulka m.fl., planer, der aldrig var drøftet ordentligt i Danmark. Unge rejste sig og bad om politikerkommentar og de fik - de sædvanlige: Vi skal huske, at de planer er kommet fra Øst, og vi i Nato må stå sammen, o.s.v.

Og vi opdagede, at folketingsmænd slet ikke kendte de planer... Og så fik de dem tilsendt med besked om, at vi kommer igen og spør, og i mellemtiden lærer vi at spørge bedre: Vil De, hr. folketingsmand redegøre for forskellen på indholdet af Rapatschi og Gomulka-planen...

IV.

Selvfølgelig får det personlige følger på forskellige områder. Også sådan: Man sætter en tryksag i gang. En hjemmeværnsmand, der er på besøg hos bogtrykkeren (tilfældigt?) ringer og ber om en samtale i mit hjem. Han kommer. Fortæller først, venligt, men sikkert, at han ved meget om een (og det gjorde han!). Han advarer. Han tilbyder at komme i vort hjem og vise film om, hvad der sker af forfærdelige ting i Øst. Han tilbyder een (fattig højskolelærer) en foredragsserie om folkelige emner, hvor han kan sørge for, at jeg kommer ud i store foreninger til 3-4 gange vanligt honorar... Og så truer han. Da ens unger kommer ind i nattøj for at sige godnat, peger han og sir: De har jo også Deres børn at tænke på.

Da chok'et havde lagt sig, blev det til en kronik. Forsvarsministeren tog sagen op. Hjemmeværnsmanden erkendte, sagde det for ham var en del af hans arbejde. At pengene, han havde tilbudt kom fra kredse, der stod bag ham, men som han ikke ville nævne. Og så fik han en officiel næse af forsvarsministeren.

Og tilbage var/er spørgsmålet: Hvormange har undervejs haft sådanne besøg? Hvor mange følte sig så truet, så de trak sig ud... Hvor mange fik og måtte tage imod økonomiske tilbud...

V.

Nogen lo lidt overbærende, når man undervejs i ord og handling bekendte sig til den gamle ikke-royalistiske Skjoldborg-tese: Når man taler til stodderen i mennesket,

møder man ofte en stodder. Taler man til kongen i mennesket, møder man oftes en...

Vi brugte det, lidt omskrevet på flere måder. Da regeringen endelig, efter utallige demonstrationer, krav, møder, udarbejdede og udsendte en folkepjece om atomkri- gens følger - måtte vi sige, at den var god nok, hvis den skulle gælde, når atombomber faldt i Hamburg. Men vi manglede et tillægskapitel om, hvad der skete, hvis det sker her. Det blev afvist. Man skal jo ikke skræmme, vel?

Så gik vi i gang: Plan: en tryksag. Husstandstryksag. 1,2 million eksemplarer. Og der var 400 kr. i kassen.

Så brev ud til alle tilsluttede med forklaring og appel.

Og vi fik endnu engang bekræftelse: Gør det, der er væsentligt. Forklar det ord- dentligt. Lev op til den viste tillid, så... Det tog 2 måneder så var pengene hjemme til 1,2 million tryksager - fra freds-folk og sympatisører overalt i landet.

(Husstandstryksagen blev skrevet af solide forskere, der vidste, hvad de skrev om, og så blev sproget »oversat«. Dertil appel fra kendt kunster, hvis navn ikke stod der. Aviser kritiserede pjecen. Nogle langede hårdt ud efter vor appel - samtidig med at de samme dag i avisen hyldede studenterforeningens nye æreskunster - H. C. Bran- ner - der havde skrevet vor appel!).

VI.

Og så skulle den ud i landet. Mennesker gik i gang overalt. Bykort blev klippet itu og fordelt. Folkeligt benarbejde! Endnu engang blev det bevist: Vi kan, venner! Men hvor absurd, i en tid med så totale medier hvor udslettelsestruslen er præcis og enorm, da skal et folks stillingtagen være afhængig af om nogle vil gå på gaden, på trapper, klistre plakater... Hvilket demokrati, hvor medierne og såkaldte ansvarlige er så ansvarsløse.

Vi kunne! Vi kan! Og bagefter sagde en Gallup noget om, at regerings-pjecen, der blev uddelt af postvæsenet kom til knap 90%, medens vor hånd-omdelte kom til godt 80% af befolkningen!

Hvor min personlige tillid til menneskers evne og muligheder øgedes i de år, steg min foragt for de, der bruger mediernes enorme positive muligheder så grovt, nedladende, manipulerende. De taler bestandig til stodderen...

VII

Undervejs gennem landet sidder man så en aften i et forsamlingshus ved siden af en husmand, der under kaffebordet lunt fortæller om, hvorledes efterretningstjene- sten forleden var oppe på Kjettettrupgård for at måle op, hvor pigtråden skulle være, når Kjettettrupgård som besluttet skulle være fangelejr under den kommende krig.

Hvor absurd! Man kunne fortælle konkrete ting: fx hvorledes de efterretningsfolk, der var i civil, havde glemt at tage ridesporerne af støvlerne...

Militæret nægtede. Alle nægtede. Fangelejre i Danmark. Absurd. Venstreorienteret propaganda! Og en folketingsmand, der i tillid til mig rejste sagen i Folketinget blev kvalt af en ministers benægtelse fulgt op af en folketingsmand, der var formand for Kjettetrupgårds bestyrelse, så...

Journalisterne ringede hertil, og jeg kunne kun sige: Prøv at ringe ud til stedet. Det gjorde de, og et kvarter efter havde jeg dem igen i telefonen: Det var satans... Det er sandt. Hvorfra vidste du...

Og endnu engang: Hvad gør de mere i stilhed så ingen - ej heller journalister - skal vide - og for at undgå demonstrationer!?

VIII.

Ind imellem trækker man vejret og ser tilbage på ens bommerter. Da vi kom hjem fra Aldermaston og gik i gang med at organisere herhjemme, var jeg sikker på, at emblemet skulle vi ikke bruge i Danmark! Når man så titusinder med det i marcherne, på faner, plakater, barnevogne osv., så blev jeg bange. Det mindede om 30'erne... Og på det stiftende møde, hvor vi startede Kampagnen mod Atomvåben fik jeg dette synspunkt godkendt! Men blandt os var en vidunderlig malersvend, der gik hjem og lavede 1000 for dels kunne han li' det, og dels kunne det måske give lidt penge til arbejdet...

Resultatet:

Hundredtusinder af solgte emblemer, der gav masser af penge, og når man rejste rundt i landet, sås vi overalt, vidste, vi stod sammen, vidste, vi var mange -som nu, når man overalt i landet...

Men det emblem er altså ikke min skyld - desværre! Lad 1000 blomster...

IX.

Det sker for vore øjne. Hele tiden. Som den dag for et par år siden da vi endelig sidder herhjemme en aften, Hanne og jeg og hun rækker mig Vendsyssels Tidende og si'r: Har du set under Sindal... En lokalrubrik. Det havde jeg ikke. Og her stod da en lille ting, (sat i bladet af ung journalist, der vist fik megen ballede for det senere af sin redaktion): Teknisk udvalg i Sindal havde holdt møde for at tage stilling til embedslægens ønske om placering af massegrav til kommende krig - men da man også skulle tage hensyn til til- og frakørselsveje, vedtog man at udsætte afgørelsen til næste møde...

Endnu engang fik man det som en gammel dragonhest, der hører trompetklang. Jeg ringede til Sindal, til én, der måtte vide... Og han svarede straks: Jeg skal ikke rodes ind i noget... (Hvor er der dog alt, alt for mange, der ikke skal rodes ind i noget). Men duplikeringer, sendt ud som provokation, gav resultat: Embedslægen erkendte offentligt: Det var/er rigtigt. Og det var ikke bare Sindal. Alle kommuner skulle inden en bestemt dag afsætte jord til massegrave (det er i orden!).

Og da lytter man igen ud over landet efter stemmer, der siger: Nu kan det være nok. Lad os dog bruge den tid, de penge, de kræfter til at undgå, at vi får brug for massegrave...

Da jeg en dag fortæller historien ved et møde i Østjylland, udtrykker en kvinde sig tvivlende. Hun svares af en lokal mand, der si'r, at han var med da Teknisk Udvalg i deres kommune skrev kontrakt om jord. Forfærdet spurgte kvinden efter hvor, hos hvem. Hun fik et navn, som hun tydeligt kendte og satte pris på og hun spurgte: Hvad sagde han... gårdmanden, til at hans jord skulle/ skal bruges til massegrav? Og det viste han havde spurgt - om han kunne få forskud!

Da sender man en tanke til de skyldige efter 2. verdenskrig, der forsvarede sig med det samme: Vi vidste ikke, hvad der skete...

Dette lærte man i fredsarbejdet, fra militærnægterlejren i 1950 til fredsarbejdet i 1985: Vi er ikke nogen minoritetsgruppe. Vi er flertallet. Hvor det lykkes at gøre det ufattelige forståeligt, da er der overalt mennesker som vi. Vor opgave er bestandig at tale til mennesker i et sprog, der kan forstås og gøre os klart, at forstår folk os ikke, så er det vor egen skyld, og så må vi begynde forfra for ellers når vi ikke videre. Og vi må gøre os klart, at alt kan gøres på flere måder, og at det altid skal gøres i overensstemmelse med det mål, vi vil nå, thi ellers taber vi med rette vor troværdighed. Derfor må der også bestandig være plads til fornyelse for at nye kan give deres bidrag til engang at give denne klode videre til kommende generation i håb om, at de kan realisere den sameksistens, den afspænding, nedrustning, afrustning, der er en forudsætning for menneskehedens fortsatte eksistens.

Der er lang vej endnu. Vi er undervejs. I dag er der et flertal i Folketinget, der kan påbegynde det langsommelige afspændingsarbejde. Hvor aktive fagforeninger, der engang støttede os, stod alene og ofte fik høvl oppefra, der har vi nu en bred fagbevægelse for fred, en erkendelse af: Hvad gavner bedre overenskomster, hvis...

Dansk fredsbevægelse har i de sidste årtier påvirket dansk politik i en grad som ingen af os fra de kolde 50'ere havde turdet drømme om -selvom vi arbejdede for det. Fredsbevægelsens styrke er steget. Det forpligter!

Fredsavisen nr. 9-10, 1985.

Genudgivet af Det danske Fredsakademi januar 2009 som et led i dokumentationen af fredssagens historie. Scanning Holger Terp.